

Trandum Kirke.

**Udarbejdet okt. - nov. 1941 af P. K. Hofmansen.
Afskrevet februar 2000 af Leif Svendsen, Skive**

Ud fra den nærliggende antagelse, at oldtidshøjenes rækker gennem landskabet tilkendegiver de gamle oldtidsvejes retning og de større og mindre grupper af høje den tættere oldtidsbebyggelse, har en undersøgelse, som lærer H.C. Strandgaard i Selde foretog ca. 1881 suppleret med Nationalmuseets undersøgelser 1899 - 1902 af højenes beliggenhed i den nordlige del af Hardsyssel vist, at der i denne fjerne fortid gik en hovedfærdselsåre fra landsbyen Trans ved Vesterhavet over Fabjerg, Gudum, Holstebro og Borbjerg til Tinghøje i Ryde sogn. Herfra fortsatte vejen over Salshøj og Kokborghøje i Sevel Sogn og videre over "Skylles" ved den sydlige ende af Stubbergaards Sø til Røjebæk, hvorfra den forsvandt over åen ind i den sydlige del af Fjends Herred med retning mod egnen ved Karup.

En mere detaljeret undersøgelse af forholdene viser, at en sidevej fra denne hovedfærdselsåre udsprang ved Tinghøje i Ryde sogn og gik over Sevel, nord om Hellesø, over Søvejlen ved Hjelm Mølle og har herfra taget retning over Hjelm Hede gennem passet mellem den nuværende Rønnes mose og kærdragene ved Trandum by. Ved Vejlbakkerne nordøst for Trandum Kirke, lidt nord for Vejlhøjene, har vejen snoet sig ned over vejlen og passeret den såkaldte "Seesbro", der lå lidt nord for den nuværende Trevad Bro og var et vadested over åen, og forsvandt derfra ind i den nordlige del af Fjends Herred.

Beliggenheden af højene i Trandum og nærmeste omegn viser, at der her lå en tættere oldtidsbebyggelse, og navnet røber, at man i en senere tid her har fundet selve høvdingens gård, hans "Heim", hvilken endelse senere igen er blevet afslebet til et "um". Høvdingen var den højættede mand, Storbonden, hvis ord vejede tungt indenfor bygden, når Ting blev sat eller Fred brødes. Det er højst sandsynligt, at på det ophøjede sted, hævet over engdalen, hvor nu Trandum Kirke ligger, har i hine fjerne tider Stammens gudehov haft sin plads, opført af træ eller måske kun af rør og ler. Hovet var brændpunktet for stammens hedenske gudsdyrkelse og det sted, hvor Herredets leder, Hersen, optrådte som Gode (Præst), og bragte guderne de ofre, som stammen eller den enkelte sonede.

Ca. 700 m. nordligere lå stammens gamle tingsted, hvorom navnene Tinghøj og Tinghøjagre vidner den dag i dag.

Her optrådte Hersen i sin verslige myndighed og dømte i retstvister efter ældgamle vedtægter. "Sogne" kaldte man de steder, som folket "søgte" enten for Tingets eller Gudshusets skyld, og man står her utvivlsomt ved den allerældste oprindelse til det afgrænsede område, der i det store og hele nu kaldes for Trandum sogn.

Straks da Kristendommen i årene omkring 850 ved Ansgar og hans disciple havde vundet fodfæste i Danmark, blev det nødvendigt at skaffe gudshuse til forkyndelsen af den nye lære. Et par hundrede år tidligere, da England blev kristnet, havde pave Greger den Store opmuntret sine missionærer til at benytte de hedenske templer til dette formål, da disse steder jo i forvejen var dyrebare for folket, og der er god grund til at antage, at de hedenske templer også i Danmark er blevet brugt til den første tids kristne gudsdyrkelse, efter at de først var helligede og rensede, hvilket især skete ved Alterets forsyning med relikvier. Vi tør antage, at forholdene i Trandum har udviklet sig på tilsvarende måde, og en lignende antagelse kan også lægges til grund for den første oprindelse til Sevel Kirke, der jo ligger i umiddelbar

nærhed af den gamle oltidshelligdom "Gæven" nedenfor Harildsbakke, øst for Sevel Kirke.

Efter Ansgars død 865 måtte der dog endnu flere slægtsleds udvikling til, før den nye tro fik overhånd i landet; men efterhånden som den trængte igennem hos befolkningen voksede også trangen i denne til at rejse nye og bedre bygninger til brug for gudstjenesten. De første af disse nybyggede kirker ("Herrens Huse") har rimeligvis ligesom de gamle gudehov været bygget af træ; men ved år 1150 er man inde i den store kirkebygningstid i Danmark, hvori Domkirker, Klosterkirker og Landsbykirker af tilhuggede granitsten eller andet passende materiale rejste sig over landet. Med utrolig besvær har man samlet og tilhugget granitkvadrene og ført dem fra findestedet til byggepladsen. Først ved år 1160 lærte man i Danmark at brænde mursten, og da man blandt resterne af Trandum gamle Kirke, som nedbrødes 1554, foruden en mængde tunge granitkvadre også har fundet en hel del gamle munkesten, kan man deraf slutte, at kirken, eller i alle tilfælde dens tårn og våbenhus, der i det mindste for tårnets vedkommende var en senere tilbygning til kirken, er blevet opført efter 1160. Den mest rimelige antagelse er, at Trandum gamle Kirke er blevet bygget omkring år 1200 eller måske lidt senere. Hvornår tårnet er blevet tilbygget kan desværre ikke oplyses, ligeså lidt som der kan gøres rede for de forskellige inventariegenstandes ankomst til kirken; men støttet til samtidige skriftlige kilder, opmålinger og en række fund af forskellig art, kan der så nogenlunde gøres rede for kirkens udseende i slutningen af den katolske tid og umiddelbart før nedbrydningen i 1554.

Trandum gamle Kirke lå på nøjagtig samme plads, som den nuværende kirke ligger på. Skibet var 22 alen langt og 15 alen bredt, Koret, der ikke havde absis, var 8½ alen langt 10 alen bredt, Tårnet, 7 alen langt og 10½ alen bredt, og Våbenhuset, der lå på Kirkens nordside var 7 alen langt og 8 alen bredt, og havde fundamenter af marksten; medens selve kirkens fundamenter, der var 2 alen brede og 1½ alen dybe, væsentlig bestod af meget store uhugne kampesten. Murene, der hvilede på smukt tildannede sokkelsten med skråkant, var murede i kalk af tilhugne granitkvadre, og taget bestod af blyplader; måske var dog tårnet dækket af røde tagsten, da man rundt omkring i kirkegårdens jord har fundet brudstykker af sådanne.

Medens kirkeklokken fra tårnet ringer Trandum gamle menighed sammen til højmesse, lad os da et øjeblik i tankerne dreje den store kirkenøgle rundt i våbenhusets dør og ved længst henfarne slægters side trine indenfor. Over døren fra våbenhuset og ind i selve kirken falder en ca. 3 alen lang dørøverligger af blød sandsten med en indlagt, sort, 12 tommer lang, sten af norsk marmor os i øjnene. Ved den indvendige dørs karm dypper de gamle Trandum- og Mogenstrupbønder fingrene i det hellige vand i vievandskarrets granitkumme og bestænger pande og bryst før de knæler ned på det stampede lergulv med blikket vendt mod højaltret. Dagslyset falder sparsomt ind gennem de små rundbuede vinduer og kastes tilbage fra døbefontsfadets blanke billede af Adam og Eva på hver sin side af kundskabens træ, i hvis grene slangen snor sig. Døbefonten står lige indenfor døren og er råt forarbejdet af en grim stenart. Vi drejer os til venstre og lader blikket glide op over de rødmaledede lofts bjælker mod højkoret. Ved skibets nordre væg ind til koret står skriftestolen på sine teglstensfliser, der i århundredernes løb har drukket så mange bitre angerstærer. Foran findes begravelser under gulvet og på modsat side af skibet står prædikestolen.

Korets gulv ligger højere end skibets gulv og på granitalterbordet, i hvis gemme det hellige relikvie findes, stråler voksløysene fra de gamle messingstager og får alterlavens kvadratiske kobberplader med mænd i relief og blybillederne af englens

til at glimte og tindre i alterlyset. På alterbordet står også glasset, der benyttes ved den hellige nadver.

Vi når højkoret, vender os om og betragter den 5 alen brede bue af munkesten, der føres ind i det hvælvede tårnrum. Dernede i det nordvestlige hjørne under den store flade sten og teglstensfliserne hviler den mindeværdige, høje og stærke mand, der her fandt sit sidste hvilested. Den hellige messe lyder fra alteret. Alle knæler ned, læberne bevæger sig og fra andægtige sind stiger bønner til Jesus og Jomfru Maria mod himlen. Efter messen samler de vadmelsklædte bønder sig i småklynger på kirkegården og taler sammen om tidens problemer, inden de forlader stedet gennem ligporten i det nordvestlige hjørne, og ad spredte veje og stier går hjem til de lerklinede sammensunkne gårde og huse.

Kirkegården med sine mange gravtuer ligger uden omkring hele kirken og er indhegnet af et stendige. Den er temmelig stor; ca. 1 tdr. land, og omtrent i midten af det søndre dige ser vi præstens udgangslåge med mursøjler ved siderne, der fører over til præstegården, Trandum Kirkegaard, hvis lade ligger ca. 4 alen på den anden side af diget. Navnlig syd for kirken findes mange grave. Det er jo også Vorherres side i modsætning til nordsiden, der er djævelens. Her ligger også en fornem grav med stenplader, afrundet foroven, ved begge ender; men ellers breder græsset sig frodigt over alle tuer

Medens man således med ret stor sikkerhed i nogen grad kan reproducere udseendet af Trandum gamle Kirke, er det meget lidt man ved om kirkens historie i tiden før Reformationen.

I den såkaldte "Ribe Oldemoder" findes en fortegnelse, affattet i tiden 1330 - 1348, over Ribe stifts kirker med angivelse af, hvad hver enkelt kirke årlig skulle svare til sysselprovsten.

Her nævnes Trandum Kirke og for øvrigt dermed også selve navnet Trandum for første gang. Med hensyn til afgifternes størrelse svarer "trandum, søuæl, haddorp, exingh, rythæ og burringh (Bording)" det samme, medens "salæ, esdwath og bortbiegh (Borgbjerg)" har en højere og rynnbyergh, holsagher (Hodsager) og grouæ (Grove) en lavere afgift. Fortegnelsen stammer fra tiden omkring de sørgelige år, da Grev Gert og hans landsknægte oversvømmede og brandskattede Jylland og Fyn; da disse grever og deres tjenere; som den danske krønike siger, "borttog alle genstande af værdi, alle klenodier og alt, hvad der i riget var skønt at se til, og førte det til fremmede lande". Efter de fremmede herres hærgninger fulgte i årene 1349 - 50 den frygtelige pest, der blev kaldet den sorte død, og som først angreb børnene, dernæst de kraftigste mænd og kvinder og tilsidst de gamle og svage. Den smittede så let, at den på mange steder skal have krævet livet af 2/3 af befolkningen eller mere. Alene i Ribe Stift lå 12 kirkesogne øde hen efter pesten, deriblandt sikkert Grove sogn, udfør hvis kirke der i "Ribe Oldemoder" med en senere tilføjelse står det ene trøstesløse ord: desolata (forladt).

Heller ikke Trandum sogn gik ram forbi. Over de store lynchheder syd for Trandum, hvor man den dag i dag finder tydelige agerrener, kunde man også siden den tid skrive "desolata", og ved gravkastning på Trandum Kirkegaard er man ved flere lejligheder stødt på fællesgrave, hvis oprindelse utvivlsomt må henføres til samme tid. Så sent som i 1937 kom man ved gravning af en grav på kirkegården ned i en gammel grav, som indeholdt ligene af 2 voksne og 2 børn, af hvilke den ene var ca. 10 år gammel, det andet noget yngre. En pestramt familie fra Trandum havde her fundet sit sidste hvilested.

Et århundrede senere bestemtes det på kong Kristoffer af Bayerns retterting i Ribe 1443, at tienden i Jylland for fremtiden ligesom i de øvrige landsdele skulle udredes med en fuld tiendedel og deles ligelig mellem biskoppen, sognekirken og præsten. Denne bestemmelse medførte mange gnidninger. I 1457 blev der således uenighed mellem Ribebispen Henrik Stangeberg og almuen i Ginding Herred, idet

denne optog et tingsvidne på, at bispens embedsmænd altid hidtil havde hentet bispetienden (biskopsgaven) i almuens huse, og bønderne havde efter omstændighederne givet rug eller byg, og de havde aldrig før ført kornet til kirkeladen, hvor kirkeværgerne skulle dele den mellem de tre tiendeejere, som bispen nu forlangte. Det synes heller ikke, at bispen har fået sin vilje med Ginding Herreds bønder i denne sag. De Trandum bønder er altså uden tvivl bleven fri for at levere tienden ved kirken, hvor der sikkert heller ikke fandtes nogen kirkelade med mindre præstegårdens lade skulle fungere som sådan. Bispen tog imidlertid revanche på anden måde, idet han i 1468 hos kong Kristian den Første fik udvirket, at han bl. a. fik Birkeret i Sevel Birk, således at betalingen for retskendelser, bøder m.m. for eftertiden faldt i hans lommer. Her undslap Trandum sogn dog bispens gengældesaktion, da det ikke hørte til Sevel Birk. Der kan i denne forbindelse passende gøres opmærksom på Trandum sogns udstrækning i disse tider, som i det store og hele sikkert har været den samme som nu med undtagelse af Røjebæk og Møllegård, der lå syd for Trevald og rimeligvis Hahl. Disse lokaliteter regnes nemlig i Ivar Juels skøde på Stubberkloster 1547 til Sevel sogn, hvilket antagelig skyldes, at de tidligere har ligget under Haderup sogn. Skelhøjen på heden vest for Hahl og nordøst for Trevald samt Skeldal har da markeret grænsen mellem Trandum og Haderup sogne.

Det er meget få af Trandum sognebørn, vi kender ved navn i tiden før reformationen. I virkeligheden kun et par stykker. I 1457 overdrager Niels Eriksen Gyldenstjerne til Tim og Langtind 2 af sine gårde m.m. liggende i "Trandhe sogenn" til Stubberkloster. En som beboes af Orloff Ebsen og skylder 6 ørter korn og en ask smør og en kaldet "Hedhæ", rimeligvis det senere "Hedehus", der lå mellem Trandum og Trandum Skovby, og skylder 2 ørter korn foruden hans gods i sognet liggende øde. I 1492 og 1496 optræder Swenningh Tygisson af Trandum henholdsvis som vidne på Ginding Herredsting og i en sag angående Lille Bøge i Ryde Sogn, og som meddommer i Sahl Kirke i en strid om noget gods i Malt og Gjørding Herreder. Med hensyn til de gejstlige embedsforhold ved man, at Haderup og Trandum Kirker i alle tilfælde fra 1480'erne og utvivlsomt meget længere har ligget under Stubberkloster, der var et nonnekloster og nævnes første gang 1268 men må have været en del ældre. Svarende til Priorissens gerning i det skjulte og stille bag klostrets mure optrådte prioreren som klostrets repræsentant overfor den ydre verden og tog sig af hele klostrets økonomi, samtidig med at han skulle føre tilsyn med gejstligheden under klostret. Forholdene var da ordnede på den måde, at de skiftende priorer, hvoraf man i Stubberkloster kender 8, holdt en kapellan til Haderup og Trandum Kirker og en anden til Sevel Kirke, Medens han så til gengæld fik præstetienden og præsteredsel Af disse sogne. Kapellanen for Haderup og Trandum boede i Trandum Kirkegård, der fungerede som præstegård for begge sognene, og hvorfra han kørte den lange vej over heden til Haderup. "Kirkevad" umiddelbart syd for Trandum missionshus, de mange hjulspor på Langbakken øst for Trandum Skole ned mod "Develsig og de tilgroede ensporveje også kaldet "Præstevejen" videre over heden mod Haderup vidner den dag i dag om denne trafik. Den første af disse kapellaner man kender ved navns nævnelser er Hans Mogensen, der rimeligvis fik embedet ca. 1519.

Årene efter 1520 blev en urolig tid for landet og det ikke mindst for den katolske kirke. En januaraften 1523 "glemte" Danmarks Riges Råd, landsdommer Mogens Munk til Volstrup, ved sammenkomsten i Vejle, Nørrejylland's opsigelsesbrev til Kong Kristian den Anden i sin handske på bordet foran den ulykkelige monark, og de første varsler om den kommende storm i Danmarks indre forhold omkring Grevens Fejde og Reformationen begyndte at vise sig. Også i bondestanden sydede og gærede

det. Bønderne krævede således at blive fritagne for en hel række af de gamle ydelser til kirken, og da kong Frederik den Første døde 1533 brød de indre uroligheder, hvis dønninger også nåede Trandum sogn, for alvor løs. Bønderne i Mogenstrup sluttede sig til oprøret under skipper Clement, og en mørk decembernat 1534 sprængte Johan Rantzau med sine harniskklædte landsknægte på jagt efter samme fribytter hen over Hjelm Hede ad Skive til.

I tidens uroligheder blev Stubberkloster røvet og plyndret ikke mindre end tre gange, og ved Reformationen 1536 kom klostret og også deres kirker med deres kaldsret under kronen; men blev samme år forlenet til Mogens Kaas på Taarupgaard, tidligere kannik i Viborg. Han beholdt kun forleningen i 2 år til 1538, da hans ungdomsven fra studieårene i Køln og Amsterdam Iver Juel fra Astrup i Salling, der var domprovst i Hardsyssel, fik forleningen mod at give 50 daler årlig og tjene selvfjerde velrustet til hest eller skibs og besørge de jomfruer, idet 11, som var eller blev indgivne i Klostret, deres tilbørlige og nødtørftige underholdning efter gammel sædvane, samt holde klostret, og dertil vel også dens kirker, ved skellig bygning, og tjenerne ved lov.

Kort efter Iver Juels forlening med klostret må der være sket dette, at ovennævnte Hans Mogensen, der nævnes som Ivar Juels kapellan, af denne har fået udlagt Haderup Kirke og præstegæld og velsagtens også en præstegård i Haderup til løn, hvorved Trandum Kirkegård er blevet ledig. Dette benyttede Hans Mogensen sig af til at sikre sig yderligere indtægter, idet han i 1541 eller i begyndelsen af 1542 opnåede den nye Ribebisp Hans Tammes` og priorisse Elsebe Ryttersdatter og det hele konvents samtykke til at afstå Trandum Kirkegård til ovennævnte Mogens Munk mod at han selv beholdt kornrenten deraf. Hermed er spillet gående, idet Trandum Kirkegård jo på den måde kommer til at optræde som et stridens æble mellem de to mægtige herremænd Mogens Munk og Iver Juel, hvilken første for øvrigt var farbroder til Iver Juels hustru Mette Munk.

Gårdens afståelse til Mogens Munk har åbenbart været Iver Juel en streg i regningen; i alle tilfælde føler han sig foranlediget til at udvirke et nyt kongeligt forleningsbrev 1542, der giver ham lov til at beholde Sevel og Trandum Kirker og kronens part i tienden af Haderup og Sahl sogne, som det hedder sig, til klosterjomfruernes underhold, så længe de lever, hvorefter disse ting uhindret atter skal tilbagegives til Klostret og Kronen.

Tiden går, og mens Iver Juel har travlt med at udbedre klostret, modtage kongebesøg m.m., benytter Mogens Munk lejligheden til at udbygge sin patrimonielle position i Trandum sogn. Han køber 1544 fem gårde i Mogenstrup af Kongen, hvilke sagtens ikke har hørt til klostret, men været selvejergårde, der på grund af bøndernes opstand var tilfaldet kronen. Endelig i 1547 købte Iver Juel til sig og sine arvinger Stubberkloster og dets gods for 12.765 daler, og skønt han, i de følgende år er travlt optaget med Sevel Birks forhold, fornyelse af købebreve, opbygning af Hjelm Mølle o.s.v., finder han dog tid til endnu i 1547 at stævne Mogens Munk for Herredagen angående ejendomsretten til Trandum Kirkegård, og dommen, der væsentlig støttede sig til det kongelige forleningsbrev af 1542, faldt ud til hans fordel, idet han fik lov at beholde Trandum Kirkegård. Men Mogens Munk lod sig ikke uhævnat tage ved næsen. Allerede året efter "krævede han sandemænd op og vilde fordærve alle mine søer og ejendom", skriver Iver Juel i sine efterladte optegnelser. Kort efter blev de dog forligte, og "mange var over og beseglede med os", hedder det videre i optegnelserne. Man skulle altså tro, at striden endeligt var bilagt, da tillige Hans Mogensen, der vel var den egentlige ophavsmand, døde ca. 1550 og blev efterfulgt i embedet af den senere Jubellærer Christen Graversen. Den blussede imidlertid op igen 1553, men angår nu ting, som ikke vedrører Trandum Kirke og Trandum Kirkegård, men derimod en lavhævd, som Mogens Munk havde gjort på Mogenstrup, Hjelm Hede og Flyndersø.

Midt under alle disse processer og i al Iver Juels store foretagsomhed med at reparere og tilse gårde, rebe marker, sætte skel mellem byerne æ kaast, grave voldgravene omkring Stubbergård dybere og lave pram til at sejle over søen med, kom den virksomme jorddrot også i tanker om, at han måtte sikre sig et værdigt hvilested for sig og sin slægt, og da Sevel Kirke, hvorunder Stubbergård jo hørte, kun var ringe og uanseelig, opstod da den ulyksalige tanke i hans hjerne at nedbryde Trandum Kirke og bygge den op på Sevel Kirke. Forsåvidt var tanken i overensstemmelse med tiden, da årene omkring Reformationen kan karakteriseres som den store kirkenedbrydningstid, hvori bl. a. også Iglø Kirke i Fjends Herrred og Grættrup Kirke i Salling mødte deres skæbne. Hos Iver Juel var der ikke langt fra tanke til handling. Sagnet fortæller herom, at han først søgte kongen om tilladelse til at nedbryde Trandum Kirke men fik nej! Han søgte da råd hos en heks, der på de tider boede ved heden oppe ved lynghøj med sin voksne søn i en jordhytte, og som på grund af sin mørke hudfarve, eller fordi hun var velbevandret i den sorte kunst, gik under navnet "Kjen Swot". Da han så igen søgte om tilladelse anførte han i sin ansøgning, at der kun var syv kællingespring fra Trandum Kirke til Sevel Kirke, hvorefter "Kjen Swot" måtte til at stadfæste påstanden. For nu at kunne gøre løggen til sandhed tog hun noget muld med sig fra Trandum Kirkegaard, efter under muren at have smurt sine krykker i heksesalve, hvorefter hun begyndte sine spring over heden til Sevel; men da hun efter 3 spring kom til Røgelbakke, syd for Rønnes Mose, blev hun træt og måtte hvile sig. Mulden, den viede jord, hun havde med sig, tyngede svært på hende, hvorfor hun efterlod byrden på stedet og til glæde for Iver Juel fortsatte sine spring til Sevel Kirke. Men på Røgelbakke lå den viede muld og ligger der endnu under navn af "Kjen Swot hinne Knot". For argumentet om de syv kællingespring måtte kongen bøje sig, og ved kongeligt brev af 12. januar 1554 fik Iver Juel da lov til at nedbryde Trandum Kirke og opbygge den igen på Sevel Kirke; og til at lægge Trandum Sogn under Sevel Sogn. Til gengæld skulle han al tid siden holde Sevel Kirke vedlige, udlægge en god præstegård til præsten samt sørge for, at de præster, der ansattes ved kirken forud var eksaminerede af bispem og fundet duelige. Dermed var Trandum gamle Kirkes skæbne beseglet. Alterlysene sluktes for sidste gang i de gamle stager. Brækhjernet borede sig ind mellem de tunge granitkvadre. Murene vaklede og faldt. Lakonisk beretter Iver Juel i sine optegnelser: "1554 lod jeg nedbryde Trandum Kirke og lod bygge Sevel Kirke igen fra begge døre og vesterpå mod tårnet, og lod jeg den tække med bly altsammen trindt omkring, som tilforn var takt med strå, og stod det mig i mere end 700 daler foruden den hjælp, som jeg fik af Trandum Kirke med sten og bly.". Sevel Kirkes blytag er for nuværende for en del kommet fra Trandum Kirke, tårnet er tilbygget af Ivar Juel og materialerne fra Trandum Kirke. Sokkelsten og andre sten er fra Trandum Kirke Hvilket syn for Trandum Menighed, da de så de første mure af deres gamle gudshus falde og de tunge granitkvadre blev læsset på deres egne vogne måske og kørt bort over heden til Sevel. Mængder af hjulspor findes endnu den dag i dag på Hjelm Hede. Efter en hedebrand i 1932 kunne man på sine steder tælle indtil 54 enkeltspor ved siden af hverandre; mon ikke nogle af disse skulle stamme fra de vogne, som slæbte Trandum Kirke til Sevel. Tungest var kirkeklokken. Sagnet fortæller, at Iver Juel ville føre den til Stubbergård og bruge den til madklokke, da vognen med den brødetunge last trukket af 4 heste efter flere timers kørsel ad sandede hjulspor var nået over Hjelm Hede og man havde fået klokken i en båd, - eller var det Iver Juels nybyggede pram, - for at føre den over søen til Sevel, kæntrede båden og klokken svandt i dybet; men på hver af årets tre højtidsaftener; eller er det kun hver juleaften eller hver nytårsnat, - ringer klokken

på bunden af søen og sender sine klagende og bedende molltoner mod himlen om hjælp til at komme op fra dybet, ligesom tonerne har lydt trøstende over Hjelm Hede for den forurettede Trandum Menighed. Kirken mistede den; men klokkeklangen beholdt den.

Når Trandum kirkeklokke fra søbunden har klaget og råbt om hjælp, skal kirkeklokken i det nærliggende Sevel svare medfølende med sin malmrøst: " Ding - Dang. Bim - Bam ! Mi søster ligger i Hellesødamme !

En anden modifikation af sagnet fortæller, at da vognen med klokken kørte over broen over Stubbergårds sø ved Fruelunden nord for gården brast denne, da vognen var kommet et stykke ud på den, og Heste, vogn og klokken faldt i søen; men mellem de gamle bropæle, hvoraf der endnu kan findes rester, har ålestangerne i tidernes løb gang på gang stødt på den med deres stangtømmer. Hver højtidsaften, når der kimes i Sevel Kirke, så skriger den onde fra søen.

Sandheden er imidlertid rimeligvis den gamle overlevering, der beretter, at Sevel nuværende kirkeklokke er støbt ved en sammensmeltning af Sevel Kirkes ældre klokke og den fra Trandum, der da begge i lighed med andre middelalderlige kirkeklokker har været små.

Syldstenene til Trandum gamle Kirke lod Iver Juel ligge og enkelte granitkvadre, hvoraf nogle i århundredernes løb havnede i de omliggende gårde og brugtes til at sætte vandkar på; ellers tog han alt med sig på kirkenøglen nær. Da han havde brugt brækjern, havde han jo ingen brug haft for den. Den blev hængt op på sin gamle plads under loftet i Trandum Kirkegård, og hver gang gården i følgende ca. halvfjerde hundrede år blev nedrevet og bygget op igen blev den stadig hængt op på et nyt søm. Den blev i tidens løb brugt som middel mod tandpine og bærer den dag i dag tydelige spor af, at stålmejsler har afhugget små kanter af dens kam. Sagnet fortæller, at da Iver Juel havde nedbrudt Trandum Kirke, holdt han auktion over levningerne fra Kirken. Deriblandt Døbefonten og Døbefontfadet, der solgtes til en mand på Estvadgårds mark, hvorfra disse ting igen senere blev solgt til en mand i Grove i Salling. Rimeligvis er genstandene dog solgt direkte til manden i Grove, da et byggested i Grove, som Søfrin Degen svarede i td. havre af i 1547 hørte med til Stubberkloster gods.

Fadet holdtes i hæder og ære og var anbragt over ejerens sovekammerdør, hvorfra det kun kom ned tre gange om året, når det skulle pudses til årets tre højtider. At denne rengøring ikke altid har været af lige blid natur tyder den omstændighed på, at næsetipperne på Adam og Eva efterhånden blev bortslidt. Døbefonten blev brugt i gården som svinetrug og revnede efterhånden. Den kunne rumme sine 2 spande vand.

Et andet sagn fortæller, at under Iver Juel tjente en ladefoged og en jomfru på Stubbergård, de havde fattet kærlighed til hinanden og indgik ægteskab ca. 1555. Brylluppet stod på gården, og brudelysene brændte i Trandum Kirkes gamle lysestager, som brudeparret samme aften fik til foræring af herskabet. Det nygifte par købte Bakgården i Borbjerg sogn, hvorhen de kønne stager flyttede med deres nye ejere.

I flere slægtled besad familien gården og holdt de hellige stager i ære; men så blev gård og besætning solgte, og den nye ejer, en velhavende og brav mand, havde 2 sønner. Da han skiftede arv mellem dem, fik hver sin lysestage tillige med deres historie. Den søn, der fik Bakgården i arv, holdt ikke den gamle drevne stage i hævd, børnene i huset knækkede piben af den; men den fra faderhjemmet bortdragne søn holdt sin stage højt i ære.

Adskillelsen mellem de gamle stager gik op mod 100 år, indtil de igen i 1891 forenedes på Trandum Kirkes nuværende alterbord.

Sandstenen med den indlagte marmorplade over indgangsdøren til Trandum gamle Kirke havnede på Volstrup, som ejedes af Provst Schou. Engang i det 17` århundrede fik marmorpladen sin nuværende alvorsfulde indskription, der stammer fra profeten Jeremias bog 23,29; " Guds ord er ligesom en ild".Efter mandens død blev gård og inventarium solgt, og enken overdrog registreringen til sognefogden i Hjerm, den nuværende sognefogeds fader. Da fogden kom til vognremissen henstod der en kasse med en del kobberplader, hvori var trykket billeder af mænd og blybilleder af engle. Provstinden kom netop i samme øjeblik til stede og sagde til sognefogden, at disse kobberplader og den omtalte sand- og marmorsten ikke måtte sælges, for disse ting var komne til gården fra Trandum Kirke. Sognefogden fik disse gamle ting som foræring. Vandalismen gjorde det senere af med sandstenen, der blev savet og dannet til små, lange slibesten. Kobberpladerne blev opbrændt på skorstenen over gryder, pottes og pander. Kun 1 plade, 7 tommer i kvadrat, var 1891 hel men meget forbrændt. Marmorstenen blev senere indsat over den udvendige indgangsdør hos sognefogden. Et englebillede af bly havnede hos en gammel kone i Hjerm, som i 1891 skænkede det til Trandum Kirke. Det blev forsølvet. Et glas i Kirkegård. I Sevel Kirke findes en flad sten, som nogle antager er alterbordet fra Trandum Kirke, en lignende sten med et firkantet hul (relikviagemme) findes på Stubbergård, den er vist fra Trandum. Kirke. Brudstykker fra en prædikestol findes også der.

Prædikestolen, hvoraf der endnu ca 1850 fandtes levninger, og alterbordet, det skulle ligge som trappesten foran indgangsdøren til Ny Stubbergård, slæbte Iver Juel med sig til Stubbergård. De mange andre inventariegenstande blev spredt for alle vinde. Sagnet fortæller også, Iver Juel har ført materialer til Stubbergård for at bygge gården op med, måske nogle af dem er brugt hertil.

Det er vel mest sandsynligt, at førømtalte Christen Graversen i Haderup har været præst i Trandum til Kirkens nedbrydelse, da Trandum sogn jo først ved Kongens brev af 12.januar 1554 blev lagt under Sevel sogn og Sevelpræsten Enevold derved blev forpligtet til også at være sjælesørger for Trandum Menighed. Det er da sikkert om Christen Graversen, sagnet fortæller, at præsten stod på alterstedet for Trandum nedbrudte Kirke, mange år efter, at kirken var nedrevet, og tog folk til Guds bord, da Iver Juel kom ridende ind imellem altergæsterne og splittede dem ad, medens præsten forbandede ham. Præsten stod på tomten og uddelte nadverens måltid, medens kirkeklokken ringede over Hjelm Hede fra søen.

Ligeså sandsynligt er det også, at Trandum Kirkegård, der jo allerede kort efter 1538 var ophørt at være præstegård for Trandum og Haderup Menigheders fælles præst, da Iver Juel uden tvivl på det tidspunkt havde udlagt en præstegård til ham i Haderup, efter Herredagsdommen 1547,hvorved Iver Juel fik tildømt Trandum Kirkegård,atter blev præstegård; men denne gang for Sevelpræsten, der, da denne tidligere havde boet på klostret, ikke havde nogen præstegård. Det åbne spørgsmål er da om Haderuppræsten eller Sevelpræsten i årene 1547 - 1554 har været sjælesørger for Trandum Menighed. Da Rigsadmiral Peder Munk til Estvadgård i 1569 får Kongens forleningsbrev på Trandum Kirkegård gør Iver Juels enke Mette Munk indsigelse og beretter, at Trandum Kirkegård, som hendes afdøde mand havde fået i forlening var den rette præstegård til Trandum Kirke, men at hun og hendes husbond, der vilde have præsten nærmere ved deres sognekirke i Sevel, havde udlagt præsten en af deres arvegårde i Sevel til bolig og i stedet for tagetTrandum Kirkegård. Skulle hun nu af med den, måtte hun tage sin egen gård fra præsten, der så ingen bolig havde. Tilmed da Trandum Kirkegård jo kun var givet i forlening til Iver Juel, og denne havde fået befaling til at udlægge præsten en gård i Sevel, beholdt såvel Peder Munk Trandum Kirkegård som Sevelpræsten -

Niels Villadsen (kaldet 1558) - sin præstegård. I øvrigt synes det, at Niels Villadsens forgænger pastor Enevold har beklaget sig over, at Iver Juel trods Kongens befaling og trods hans ønske om at få præsten nærmere til sig, kun modstræbende havde udlagt ham en præstegård; (Iver Juel havde nok ikke haft lyst til at slippe en af sine gårde); thi 9.maj 1555 udsendes et kgl. Åbent brev, hvori det befales, at "Sevel præst skal have sin præstegård, hvilken Iver Juel til Stubbergård skal udlægge til ham". Hvornår bestemt da præsten er flyttet fra Trandum til Sevel kan ikke oplyses. Trandum Kirkegård blev fra det tidspunkt almindeligt adelsgods og var i Peder Munks væрге og forsvar indtil 1597, da lensmanden på Silkeborg Frands Rantzau fik brev på at overtage den. I 1683 var der 2 gårde med 2 bønder, som den dag i dag. Senere kom gården under Hegnet i Salling; men langt ned i tiden mindede et skifte i gårdens Østertoft, der blev kaldet Præsteholm, og som findes nævnet allerede 1550, om svundne tider.

To år efter Trandum Kirkes nedbrydelse lukkede Iver Juel en tidlig høstmorgen sine øjne for sidste gang i Fruerstuen på Stubbergård, 62 år gammel. Tilbage stod hans sørgende enke Mette Munk med sine 3 børn, en søn og to døtre. Bønderne i Trandum gamle sogn sørgede derimod sikkert ikke. For dem blev mindet om Iver Juel til mindet om den store kirkeskænder og strenge herremand, der ikke kunne finde fred i sin grav, og det er sikkert rigtigt, hvad en præst i 1880-erne udtalte til en større forsamling, der stillede sig i opposition til Trandum Kirkes genopførelse, at af alle der var stedt til hvile fra Sevel Kirke, var der ingen der lå i sin grav med så mange forbandelser på sig som Iver Juel, og at det ikke sømmede sig at vorde hans børn.

En broget sagnverden dannedes om hans person, og da Stubbergårds undergivne bønder godt et halvt århundrede efter Iver Juels død fik den onde og hårde bondeplager Knud Gyldenstjerne til hersker over sig, kædede senere generationer gengangersagnene om Iver Juel sammen med lignende om denne, sådan at man indtil vor tid har kunnet høre om den onde "grev Gyldenstjerne", der nedbrød Trandum Kirke. I virkeligheden knytter denne sagnkreds sig sikkert mere til Knud Gyldenstjerne end til Iver Juel, hvorfor den forbigås ufortalt på dette sted. Sålænge Iver Juel levede turde sognemændene i Trandum gamle sogn sikkert ikke at tage til genmæle imod den store uretfærdighed, der var blevet begået imod dem, men kort efter, at han var død, brød striden løs. Den 18.oktober 1558 mødte Christienn Poulssen på sine egne og øvrige Trandum sognemænds vegne på Kristian den Tredies retterting i Kolding, hvortil han havde indstævnet fru Mette Munk, fordi hendes afdøde mand havde ladet deres sognekirke nedbryde. Også Mette Munk havde givet møde og for Majestæten og hans nærmeste rådgivere, der var Danmarks Riges kansler Johan Friis til Hesselagergård, hærfører Otto Krumpen, rigsråd Iver Krabbe til Krabbesholm og Niels Lange mødtes da kirkeskænderens enke og de forurettedes talsmand og fremførte deres klage og forsvar. Christienn Poulssen fremførte, at Trandum Kirke havde stået vel opbygget med hugne sten og tækket med bly, da Iver Juel havde nedbrudt den til stor afbræk, besværing og skade for Trandum sognebørn, der nu havde en mil at gå til Sevel Kirke og det til og med over kær og moser, bække og åer, sådan at mange, især gamle folk, for samme lange og onde vejs skyld om vinteren nødtes til at blive fra kirken og Guds ord. Han fremhævede også, at Trandum Sogn var et stort og godt sogn, som vel kunne føde en præst og ikke med rette kunne nedbrydes, hvorfor han mente, Iver Juels arvinger skulle være forpligtede til igen at lade Trandum Kirke opbygge. Hertil svarede Mette Munk, at hendes husbonde ikke af sit eget hoved og heller ikke til sin egen nytte, gavn eller fordel havde ladet Trandum Kirke nedbryde, men kun efter Kongens tilladelse og til udgift for ham selv. Sevel Kirke, fremhævede hun, stod nu

vel opbyggt både med mur, tag og stole, således at både Sevel og Trandum sognefolk kunde få god plads i den. Endelig fremlagde hun i retten Kongens brev 12. Januar 1554 og et tingsvidne fra Ginding Herredsting af 1555, hvori 18 synsmænd vidnede, at Sevel Kirke nu stod vel opbyggt med hugne sten såvel kirken som tårnet og tækket med bly undtagen tårnet, som ikke endnu var færdigt, og indeni var den en skøn og rummelig kirke, med skamler og værelser, så den frit kunne forsvare sig som landsbykirke. Til slut fremførte Mette Munk, at da hendes afdøde husbond ikke havde handlet anderledes end han havde fået lov til, men tværtimod på sin egen bekostning havde foretaget nedbrydelsen af Trandum Kirke og opbygningen af Sevel Kirke, mente hun om ikke hun og alle Iver Juels arvinger burde være kvit og fri fra denne sag. Efter et længere ordskifte dømte da Kongen, at Mette Munk og alle Iver Juels arvinger efter denne dag burde være fri for al tiltale i sagen.

Fru Mette Munk har vel følt noget af sejrens beruselse over det vundne slag; medens Christiernn Poulssen har dukket nakken endnu længere ned i vadmelskoften og mærket sit nederlag. Det var imidlertid ikke det eneste den stakkels mand kom ud for samme dag, idet han også havde stævnet Mette Munks bror Jørgen Munk til Oksvang syd for Varde, fordi denne havde forulempet hans hustru hjemme på Trandum Kirkegård. Af hvilken art denne forulempelse har været nævnes ikke; men i alle tilfælde var den gode Jørgen Munk, da han havde fået stævningen pludselig bleven syg, hvorfor Gunde Lange til Holmegård ved Næstved mødte med hans fuldmagt. Med ham ville Christiernn Poulssen imidlertid ikke mødes i retten, men lod stævningen til Jørgen Munk oplæse hver dag i tre dage for retten, hvorfor han blev dømt til at betale kost og tæring til Gunde Lange på hans rejse til herredagen og opholdet på denne i tre de dage, han forgæves havde ventet i Kolding for at få Christiernn Poulssen til at gå i retten med ham, medens Jørgen Munk bør for sagen kvit og fri at være.

Christiernn Poulssens krænkede hustru fik ingen oprejsning.

Slaget var tabt, og de gode Trandumfolk "måtte skyde ryg mod nordenvinden og se hvorledes de undgik Rønnesmoses dybe dyndhuller, når sneen piskede dem i synet til og fra det fjerne Sevel", som Jeppe Aakjær skriver. Præstevejen til Haderup og de gamle kirkeveje fra Sebstrup, fra Trandum Skovby o.s.v. gik i lyng og nye sledes op over Hjelm Hedes brune flade, nu og her den dag i dag skjult under lyngtæppet. De følgende 2 århundreder er den danske bondes fornedrelses tid, hvor han efterhånden kues ned i trældom af den herskende adel. Bondens ånd sløvedes under åget, og han fandt sig i sin skæbne. Også Trandumbønderne fandt sig i den blodige uret, der var bleven forøvet mod dem, da deres kirke blev nedbrudt. Tålsom og sindig gik turen til barnedåb, giftermål og begravelse den lange vej over Hjelm Hede; strengt kunne det være, navnlig om vinteren, og man har fortællinger om, hvordan lig i strenge vinterdage måtte beholdes hjemme indtil en hel måned, inden man møjsommeligt kunne slæbe kisten på en stige op over Hjelm Hede for at få liget begravet på Sevel Kirkegård. Når Trandum- og Mogenstrupboerne gik til kirke i Sevel fulgtes de som regel ad i flok og følge over heden. Disse ture kunne en gang imellem gå ret lystigt til, nu og da foretog man kapløb hjem fra kirke, og gamle Lars Andersen i Sepstrup udtrykte det endog en gang på den måde, at "hen hjem var det skønneste ved hele kirkegangen".

I disse århundreder skabtes den endnu levende sagnkreds om Trandum gamle Kirkes nedbrydelse og den onde herremand, som forøvede denne skændselsgerning. Endnu i 1638 ved den bekendte Sevelpræst Jørgen Lauridsen Friis i sin indberetning til dr. Ole Worm om Sevel sogn god besked med, at det var Iver Juel, som nedbrød Trandum Kirke; men da Stubbergårds underliggende bønder

godt et halvt århundrede efter Iver Juels død fik den onde og hårde bondeplager Knud Gyldenstjerne til hersker, kædede senere generationer sagnene om Iver Juel sammen med sagnene om Knud Gyldenstjerne, sådan at man indtil vor tid har kunnet høre om den onde "Grev Gyldenstjerne", der nedbrød Trandum Kirke.

-0-0-0-0-0-

Efter stavnsbåndets ophævelse 1788 og den følgende tids landboreformer begyndte den danske bonde atter at rejse hovedet, vinde initiativ og interesse for at hævde sig. Det næste store trin i udviklingen var de rådgivende Provinsialstænders indførelse 1831, men endnu før frihedens morgenrøde oprandt for vort folk ved Grundloven 1849 var tankerne om Trandum Kirkes genrejsning igen opstået. Allerede i marts 1840 forlyder det, at en del beboere af Sevel Sogn på grund af den fjerne beliggenhed fra sognets kirke, de må altså have hørt til Trandum gamle Sogn, skulle have i sinde at indgive en ansøgning om at måtte opbygge den gamle kirke forsåvidt de dertil skulle kunne forvente at erholde offentlig understøttelse. Denne forventning må åbenbart ikke have været til stede; thi i alle tilfælde blev ansøgningen ikke indsendt. Så kom treårskrigen og lagde beslag på sindene; men da den var overstået begyndte man igen. Der levede på den tid en rig gårdmand og handelsmand i Plomgård i Trandum ved navn Henrik Knudsen (1792-1859). Ved et gilde, hvor han til stede, kom talen ind på Trandum Kirke og de lange og dårlige hedeveje, man havde til Sevel Kirke, og han yttrede da på sit jyske sprog: " A kan bannden (?) jenn mand bygg vos en kjerk, så I skal ett sej de er umuligt for vos o fo en kjerk ijen". Det skulle han ikke have sagt, idet denne udtalelse kom Sogneforstanderskabet for øre, hvorpå de forhøjede mandens kommuneskat ret klækkeligt. Det nyttede ikke han klagede, for forstanderskabets formand forsvarede sig med hans egne udtalelser om sin rigdom. Manden døde få år efter og efterlod sit eneste barn hele sin rigdom, uden at noget blev brugt deraf til at bygge en kirke for.

I april 1855 døde sognepræsten Hans Jacob Bøtcher i Sevel, og nu mente Trandumboerne, at tiden var inde, da det store slag skulle slås for Trandum Kirkes genrejsning. Den 10. maj 1855 ansøger da beboerne i Trandum gamle sogn Kongen om tilladelse til atter at få deres gamle kirke opbygget. Ansøgningen bærer 31 underskrifter med lærer P. Mikkelsen i Mogenstrup i spidsen. Det er slående hvorledes argumenterne i denne ansøgning ligner Christiernn Poulssens argumenter på Herredagen i Kolding 297 år tidligere. Man fremhæver, at Sevel sogn med sine 1168 sjæle og over 400 tdr. hartkorn, kun har én kirke, der endda ligger i den ene side af sognet, og beboerne i det forrige Trandum Sogn, med 69 familier og ca. 112 tdr hartkorn, Søndermølle regnet med, der ved en række søer er adskilt fra Sevel Sogns vestre del, hvori kirken ligger, har ofte med beklagelse følt savnet af deres egen kirke, da vejen til Sevel er på $\frac{3}{4}$ til $\frac{6}{7}$ mil, der for størstedelen fører over en gold hede, så det om vinteren ofte er aldeles umuligt for gamle, svagelige og fruentimmere at komme så ofte til Guds hus, som de ønsker det. Videre hedder det: "Derfor har det ønske alle tider været levende for os at få Trandum Kirke opbygget igen, og der er i året 1840 gjort forsøg derpå, der mislykkedes af frygt for de beskostninger, som udfordredes til en kirkes opbyggelse, men denne frygt er nu forsvundet ved tanken om, at tiden og omstændighederne synes for os mere gunstig end den nogensinde i vor levetid har gjort, til at vi igen kunne få vor kirke opbygget, således at følgerne af den himmelråbende uretfærdighed, som det folk skete, der har beboet og nu beboer og vil komme til at bebo Trandum Sogn, da deres kirke blev dem berøvet ikke skulle evig vedblive. Vi have derfor i Guds navn allerunderdanigst besluttet at bede om Deres Majestæts bistand og hjælp til, at der måtte allernådigst tillades os atter at få Trandum Kirke opbygget". Endvidere

ansøger man om, at den nye præst, der skal ansættes må kaldes med den forpligtelse også at skulle prædike i Trandum Kirke, når den blev bygget, og indtil dette kunne ske, da at prædike i Mogenstrup skolestue en eller to gange hver måned for de for de gamle og svagelige, som har for langt til Sevel Kirke. Endvidere at det tillades beboerne at lade udgå en kollekt til indsamling af bidrag til kirkebygningens opførelse, da man vanskelig selv kunne udrede den hele sum og endelig om der ikke af præstetienden kunne udredes et lidet årligt bidrag til kirkebygningens opførelse, hvilket nu da kaldet var vacant muligt vedet kunne lade sig gøre.

Kultusministeriet, hvorunder sagen sorterer, forlangte 25.juni s.a. biskop J. B. Daugaard i Ribes betænkning om sagen, og denne forelå 6.juli. Han mente, "at der sikkert måtte indrømmes flere menigheder, som regeringen og vel også enkelte lensmænd og herremænd på egen hånd i reformationstiden berøvede deres sognekirker og henviste til andre nærliggende, ret til ej alene at beklage sig over ubilighed, som derved er bleven bevist deres fædre igennem de forløbne århundrede, men også at forlange den uret om muligt gjort god igen ved at der gives dem og følgende slægter tilbage, hvad tidligere have måttet savne. Unægtelig hørte Sevel Menighed til dem, som man måtte indrømme biligheden af et sådant ønske, og dennes sognebeboere selv ville tilskyde noget til en ny kirkes opførelse, ville der fra regeringens side være anledig til at komme dem til hjælp. Ansøgningen synes også at bære vidne af, at beboerne har tænkt på noget sådant, idet den ytre, at frygten for bekostningerne nu ved et sådant foretagende nu var formindsket o.s.v., med hvilke ord der muligt er tænkt på de heldige tider for landmanden og deres evne og vilje til at afse noget af deres timelige fornødenheder og bekvemmeligheder til bedste for det ene fornødne". Det kunne dog også tænkes, at man derved blot sigtede til et andet andragende, som samtidig var blevet indgivet, om at erholde den afdøde sognepræst Hans Jacob Bøtchers svigersøn Carl Herman Gustav Alexis Kuhlmann, der havde været kapellan i embedet siden 1848, til sognepræst, imod at han lovede i nogle år at afstå en del af præstetienden til den påtænkte kirkes bygning. Var den sidste udlægning rigtig, måtte bispens karakterisere, dog karakterisere som embedshandel, der kunne medføre farlige konsekvenser. I øvrigt antager han, at ministeriet har lagt den sidst nævnte ansøgning til side som en sag, der ej kunne tages hensyn til. I en fortsættelse forklarer han, at selv om han forudsatte, at den førstnævnte udlægning stemmede overens med virkeligheden og beboernes ønske måtte betragtes som billigt, så mente han dog, at mange andre sogne i Ribe stift var mere berettigede til at få en ny kirke end Trandum. Han nævner i denne forbindelse, Tvis, Ikast, Grindsted, Sdr.Omme, Haderup og sidst men ikke mindst Holmsland, hvor nogle sognebørn har indtil 5 mil til kirke. Med hensyn til sagens andet punkt, der drejede sig om beboernes ønske om, at den tilkommende sognepræst måtte tilpligtes at holde gudstjeneste i Mogenstrup Skole, havde han talt med Provst Damgaard i Borbjerg om sagen, han havde erklæret, at skolen aldeles ikke var skikket til en sømmelig og med hensyn til sin størrelse passende plads for en gudstjenestes afholdelse, selvom man indskrænkede begrebet af en gudstjeneste alene til prædiken og afsyngelsen af et par salmer. Han måtte altså foreslå, at også dette andragende blev afslået. Det ville også være betænkelig uden stor og påtrængende nødvendighed at indrømme nogen del af en menighed sådan kapeltjeneste, hvis følger rimeligvis ville blive et brud på den kirkelige lov i sådan menighed, idet den del af menigheden, for hvilken kapeltjenesten holdtes, ville finde sig foranlediget til at unddrage sig fra kirken, uden forsåvidt deltagelse i sakramenterne og andre ministerielle handlinger gjorde det til en nødvendighed for dem.

Der er ingen tvivl om, at biskop Daugårds betænkning gjorde det af med planerne om Trandum Kirkes genopbygning i denne omgang. Tredje gang blev ikke lykkens gang for Trandum Sogn. Den 21. august får han ordre fra ministeriet om at "belære" de vedkommende beboere i Sevel Sogn om, at deres ansøgning ikke kunne tages til følge. Dog ville afholdelse af gudstjenesten i Mogenstrup Skole kunne komme under nærmere overvejelse, hvis ejermændene selv måtte findes villig til at bringe en sådan foranstaltning i forslag, og beboerne dertil ville yde et fornødent bidrag til en passende udvidelse og indretning af lokalet.

Sognemændene i Trandum fik virkelig udvirket, at det blev pålagt den nye præst i Sevel, formandens søn Petrus Johannes Bøtcher, at prædike, som det forlangtes, hver søndag i Mogenstrup Skole, indtil Trandum Kirke blev bygget; men ingen forlangte det af ham, og manden blev derfor hjemme. Som præst for det store Sevel sogn og provst for Hjerm, Ginding og Hammerum Herreder fik pastor Bøtcher ualmindelig meget arbejde at udføre, hvorfor han i 1859 forespurgte hos ministeriet, hvor længe han skulle have den tomme forpligtelse at prædike i Mogenstrup Skole, som ingen endnu efter 4 års forløb havde forlangt af ham, og om Ministeriet ikke derfor så sig i stand til at annullere denne klausul i hans kaldsbrev, hvilket da også straks skete.

I de påfølgende urolige år omkring 1864 og tiden derefter var planerne om Trandum Kirkes genopbygning skrinlagte hos de fleste; men allerede i 1861 var der efter ovennævnte P. Mikkelsen kommet en ny lærer i Mogenstrup ved navn Anders Jensen (1834 - 1910), og han syslede stadig med tanken. Han var født i Sevel Skovby som søn af gårdmand Jens Laursen og hustru Mette Andersdatter og sønnesøn af bonden Søren Jørgensen (+1776) i Trandum Kirkegård, og var om man så må sige født med følelsen af den gamle uret mod Trandum Sogn i blodet. Det er først og fremmest ham, at Trandum Kirkes genopbygning i 1891 skyldes. Han skriver selv, at han i modsætning til Catos berømte: "Karthago bør ødelægges", ofte for sig selv, når han gik forbi Trandum Kirkes ruiner og gamle begravningsplads gættede: "Trandum Kirke skal opbygges igen", og hans beslutning blev snart hele befolkningens beslutning trods de tidligere mislykkede forsøg. I det hele taget kan tiden efter 1870 karakteriseres som en tid med store fremskridt for Trandum Sogns vedkommende. Mange nye bygninger og hele gårde blev opført, og kær, moser og heder blev opdyrket. Mergling og dræning indført, og have- og småplantningsanlæg påbegyndt o.s.v..

Det daglige syn af den gamle kirkegård og de sparsomme rester af Trandum gamle Kirke var et æggende moment for hele befolkningen. Ved udskiftningen af Trandum Kirkegårde 1843 var den gamle begravningsplads bleven matrikuleret og tildelt de 2 mænd i gårdene, således at Gregers Christensen, som ejede den østligste gård, fik det søndre hjørne af kirkegården (Matr. nr. 2 b) og resten (Matr. nr. 2 a) tilfaldt Peder Andersen i den vestlige gård, hvilken sidste var en sønnesøn af ovennævnte Søren Jørgensen. Peder Andersen pløjede i sin tid en ager på kirkegården, men fortrød det og lod siden jorden ligge. Agerrenen sås i mange år derefter.

Udenomkring kirkegården lå det gamle stendige, som Iver Juel lod stå, da han nedbrød kirken; men det forsvandt i århundredernes løb mere og mere indtil de sidste ca. 70 læs i 1870-erne blev kørt ned i vadestedet ved foromtalte Seesbro. I poetisk klædebon omtaler Jeppe Aakjær (f. 1866) i sine Barndommens Erindringer Trandum gamle begravningsplads i 1870-erne. Han skriver "Hedens største eventyr lå dog på den høje engbakke i Trandum Kirkegård, der hvor den rødstenede kirke rejste sig som en fugl Fønix af sin aske engang i halvfemsernes begyndelse. Her lå i min barndom en firkantet byggetomt. Kalk og brokker og enkelte granitkvadre ragede frem af det solsvedne græs og dusker af blegrøde lammeleger stod og

drømte på det sted, hvor den nedbrudte Trandum Kirke havde haft sit alter og sin døbefont"

I 1880 skriver ovennævnte lærer H.C. Strandgård i Selde, at kirkegårdens omrids endnu er synlige..Selve kirkebygningens plads betegnedes ved en dyngede bedækket med grønsvær. Her er der i de senere år gravet og store røde mursten tillige med kalkbelagte kampesten stikker frem af gruset. I og ved de to Kirkegårde findes flere hugne granitkvadre, og nøglen til den gamle kirke opbevares endnu i den vestligste af disse gårde.

Endelig i 1881 begyndte man at skride til handling. Der fortælles, at gårdejer Jens Christensen fra Trandum i anledning af en barnedåb kom op til provst Bøtcher i Sevel for at få dagen for dåben bestemt. I samtalen siger Jens Christensen da til præsten: "havde vi haft en kirke i Trandum, var vi fri for den lange vej til Sevel Kirke". Dette indrømmede provsten og sagde: "men for at sætte planen i gang, må I have et forhandlingsmøde og lade eder tegne for pengesummen". Der dannedes en kirkekommite med lærer Jens A. Jensen som formand. I maj måned året efter var der da tegnet henved 6.000 kr., af hvilke penge også en lille del var tegnet i Vester- og Søndersognet. Desuden var der givet gaver i form af kalk og sten til Kirken, og bønderne i Trandum Kirkegård havde lovet at skænke den gamle Kirkeplads,, samtidig med at der også blev tilsagt nogle gaver til Kirkens indre udstyrelse. Man håbede således at have sikret Kirkens opførelse, idet man forudsatte, at Staten ville træde hjælpende til. Foruden lærer A. Jensen var også provst Bøtcher, skønt han var en ældre mand, der ved den nye kirke ville få et betydeligt forøget arbejde, sjælen i dette forberedende arbejde. Dernæst blev der indsendt en ansøgning til Ministeriet, hvortil Provsten skulle give erklæring. I god tro ventede man så inden 5 års udløb at få ansøgningen bevilget samt et statstilskud på 14.000 kr.

Dette blev en stor skuffelse, da man intet hørte til sagen i løbet af de fem år. Imidlertid var man allerede i 1882 på kraft begyndt med at opbryde og bortføre de gamle mosgroede ruiner på kirkegården. Det var et møjsommeligt arbejde, som tog tid; men lysten drev værket. Alle sten, der fandtes i kalkgruset, blev omhyggelig opsamlet og henlagt i dynger på kirkegården, 50 læs utilhugne og 2 tilhugne kampesten. I ruinerne fandtes en tilhugget granitsten i det sydøstlige hjørne af kirkeskibet. Denne sten blev senere af stenhugger Kristen Frederiksen i Trevad forsynet med indskriften 1554+ 1891 \times og indmuret i den nye kirkes røde teglstensrundning over portalens front.

Kalkgruset benyttedes som vejmateriale. Den gamle kirkes grund blev nu afdækket og mange folk valfartede nu til stedet for at se den gamle kirkes udstrækning. Udenfor kirken henlå flere mindre dynger ruiner, som først ved den nye kirkes opførelse 1891 blev bortført og som da tjente til at fylde det lange dybe hul i kirkegårdens nordre side, hvor alt mursandet til den nye kirke blev taget. På dette sted vokser nu frodige træer. Trods den mest omhyggelige søgen af lærer Jensen fandtes intet i ruinen, der kunne fortælle kirkens nøjagtige alder. Inde i kirken fandtes det tidligere omtalte vievandskar, som senere blev indmuret på kant i den nye kirkes våbenhus. Samtidig begyndte lærer Jensen at indsamle alt, hvad der endnu fandtes af ting fra Trandum gamle kirke.

Årene gik, men endelig i begyndelsen af 1891 kom bevillingen fra Ministeriet samt et statstilskud på 13.120 kr.. Straks blev det fornødne materiale skaffet på pladsen og efter arkitekt J. C. Webers tegning begyndte opførelsen 337 år efter, at Iver Juel havde nedbrudt den gamle kirke. Han havde allerede i 1865-66 opført Holstebro banegård og i 1880 ombygget Sulsted Kirke i Vendsyssel og 1885 restaureret Durup Kirke ved Hobro samt mange andre arbejder.

De store uhugne kampesten, som havde båret den gamle kirke, måtte spaltes før man fik dem op og taget i brug til den nye kirkes grund, der blev mere solid end den gamle kirke havde hvilet på. Allerede torsdag den 16. juli 1891 blev grundstenen til den nye kirke lagt af pastor V. Prætorius, der i 1886 havde afløst provst Bøtcher som præst i Sevel. Kirkegården var pyntet med flag og grønt og ikke alene rundt omkring i Trandum sogn men også fra de tilgrænsende sogne mod øst sås en mængde flag oppe, der vidnede om, at den længe ventede højtidsdag, der havde samlet flere hundrede mennesker fra Trandum, Fly og Vridsted og enkelte fra Sevel var kommet til stede. Man sang salmen "I Jeus navn etc.", hvorefter lærer Jensen i Mogenstrup som kirkekommiteens formand indledede dagens højtidelighed med at byde menigheden og de udensogns boende hjertelig velkommen, særlig de fremmede o.s.v.. Derefter talte han om grundstenens plads i kirken og dens betydning for kommende slægter. Selve skrivelser, der var affattet på pergament og indlagt i en forsejlet flaske, hvorom igen fandtes en tilloddet blykasse, oplæstes og lyder: "År 1891, Torsdagen den 16. juli i Hans Majestæt Kong Christian den 9-endes XXVIII. regeringsår nedlagdes af sognepræst Prætorius grundstenen til Trandum nye Kirke, der bygges på den af Iver Kjeldsen Juel på Stubbergård i 1554 nedbrudte Kirkes grund. Arkitekt J. C. Weber i Aalborg har udarbejdet tegningen til den og leder arbejdet, som udføres af murermester Mads Jensen i Skive. Af mænd, der særlig have virket sammen med kommiteen for dette Guds hus, bør nævnes: Kirkeminister Kammerherre J. F. Scavenius, Biskop C. F. Balslev, Ribe, Provst P. J. Bøtcher, præsten i Sevel og Provst Thejlade i Sal. Kirken med inventarium og hegn om Kirkegården vil koste omtrent 18.000 kr., hvoraf Staten skjænker 13.000. Resten er væsentlig bidrag fra Trandum Menighed. 2 trin. 2,16: "Guds faste grundvold står og har det segl: Herren kjender sine, og: hver den, som nævner Kristi navn, afstår fra al uretfærdighed." Ps. 130, 5 - 6: Jeg bier efter Herren, min sjæl bier og jeg håber på hans ord, min sjæl længes efter Herren mere end vægteren efter morgen.

I kommiteen for kirkebygningen var:

A. Jensen, lærer ved Mogenstrup Hovedskole, formand, Prætorius, sognepræst i Sevel, Lars Kr. Andersen, gårdejer i Sepstrup, Niels Marthinus Olesen, gårdejer i Mogenstrup, Jens Christensen, gårdejer i Trandum og Claus Pedersen, gårdejer i Mellem Dueholm. Efter 10 års ihærdigt og enigt arbejde for dette hus, bærer kommiteen nu sejren hjem.

"Herrens Navn være lovet!"

Endvidere gav lærer Jensen forsamlingen oplysning om selve kirken.

Kirkebygningen er med portal og absis $40 \frac{3}{4}$ alen lang, 15 alen bred og 26 alen lang i skibet. Dens mure fra sokkelbryn ville blive: i tårnet 40 fod, i skibet 15 fod og 9 tommer og i koret $13\frac{1}{2}$ fod. Muren opføres af røde mursten fra Tastum Teglværk og leveres på byggepladsen af P. Odgaard. Taget bliver skiffer. Tømmeret er købt fra det bedste firma og forarbejdes til dele i Skive. Stolestaderne 32 stk. (1431 kr.) er snart færdige, og dernæst tages fat på en egetræs altertavle (350 kr.) og prædikestol med trappe (440 kr.) og en mahognitræs og fyrretræs alterskranke og knæfald (250 kr.). Døbefonten, hvortil en 2000 pds. Granitsten er købt i Glyngøre er snart færdig. Varmeapparatet (230 kr.) med metalskærm vil blive anbragt i nærheden af korbuen. Den påtænkte støbestålsklokke ombyttes med en vægtigere smukkere og mere solid malmklokke, der rigtignok vil koste et par hundrede kroner mere. Alterkalken er færdig og kan afhentes hos giveren provst Bøtcher for tiden i Borgbjerg Præstegård. Dette varsler godt, men lad os ikke glemme at bede den store bygmester her oventil om at arbejde med os på dette hans eget hus; thi uden det, arbejder vi alle forgæves på at hæve den 337-årige uret, som voldshånd har

tilføjet denne menighed, da deres kirke nedbrødes. Ligesom jødernes andet tempel havde sine fjender, således har dette guds hus mødt modstand og komiteen med menigheden har ofte hørt de ord: "I får ingen Kirke". Jeg tænker nu en sådan tale hører op. Et mere berettiget spørgsmål har jeg ofte fået af Trandum Menighed: "hvor snart får vi nu vor Kirke!" Ja, mine venner, også i dag lyder det så, og jeg skal dertil svare, at efter bestemmelsen skal den være færdig til november; men om vi magter det, ved jeg ikke, kun sikkert vil jeg love, at komiteen skal gøre alt for, at den kan blive færdig til at tages i brug snarest muligt om ikke før så til jul. Når I nu kommer hjem, vil jeg bede eder læse Math. : 2, 19 - 20, der vil I se fjenders ord, og det svar, de fik, de ord har ofte været vor trøst. Gud give nu, at bygherrerne og bygmestrene i herrens ånd må arbejde enig og i god forståelse med hverandre indtil Kirken er færdig. Efter salmen: "Kirken den er et gammelt hus", talte pastor Prætorius muntert og hjerteligt over Efeserne: 4. 11 - 12, hvorpå grundstenen nedlagdes i Faderens, Sønnens og den Helligånds navn. Derpå bekendtes forsagelsen og troen og faderen..Handlingen sluttede med salmen: "Lover Herren han er nær". Om eftermiddagen var komiteens medlemmer, entrepenøren og nogle familier fra sognet samt udensogns lærere og hustruer gæster hos lærer Jensen i Mogenstrup.

Efter grundstensnedlæggelsen skred arbejdet godt fremad. Den 19.september rejstes tømmerværket og spiret med fløj på tårnet; herunder skete dog det kedelige uheld, at arbejdsmand Christen Laursen fra Trevad styrtede ned fra et stillads og forslog sig i den grad, at han i bevidstløs tilstand blev ført bort. I begyndelsen af oktober var Kirken under tag og i november blev Kirken synet og brandforsikret for kr. 24.569,-, og der tilførtes synsprotokollen: "Alt arbejde var særdeles smukt og solidt udført, og alt fornødent tilstede, således at Kirken straks kan tages i brug til gudstjenester".Udover, hvad de approberede tegninger kræver, er der foretaget flere forbedringer og forskønnelser ved Kirkens indre, særlig dens smukke flisegulv i stedet for murstensgulv, samt loftdekorationer og en malmklokke i stedet for en støbejernsklokke. I td. land uden omkring Kirken (gaver fra Anders Pedersen og Mads Christian Gregersen af 7/9-1891) er indhegnet og anlagt med gange. I slutningen af november valgtes Kirkens nye kirkeværger; nemlig Jens Chr. Pedersen Vestergaard, Jensensminde, Anders Pedersen, Trandum Kirkegaard og Poul Jensen, Abildgaard i Trandum.

Kirken var nu færdig til indvielsen. Foruden de allerede nævnte genstande var Kirkens inventarium: altertavle af egetræ købt i Skive,(350 kr.) alterfiguren, Thorvaldsens Kristus, af kalipasta, gips gennemtrængt med stearin, (100 kr) skænket af sagfører Aggerholm i Holstebro, alterdugen, skænket af fru Prætorius i Sevel, (6 kr.), Kalken af ægte sølv og indvendig forgyldt, skænket af provst Bøtcher (200 kr.), disken af sølv også indvendig forgyldt (50 kr.) skænket af enkefru Amalie Lange, provst Bøtchers datter gift med kaptain Lange i København, en hostieæske og en lille sølvske var købt, en vinkande af sølvplet betalt med bidrag fra C. Hedegaard (9 kr.), et par nye messinglysestager skænket af H.S. Møller på Stubbergaard (60kr.), og en bibel skænket af lærer N.S. Balle i Sevel (5 kr.), en granitdøbefont skænket af lærer A. Jensen og svigersøn i Mogenstrup (150kr), døbefontsfadet fra den gamle Trandum Kirke betalt med pastor Prætorius`bidrag 40 kr., en bliklyseslukker skænket af blikkenslager Brøndum i Skive (1 kr.). 2 blikbøsser med inskription og messinglåse skænket af Boserup i Skive (9 kr.), over kirkedøren: nøglen, vievandskar i tårnrum, degnestol og prædikestol og nummertavler (80 kr.) muldskovl (2 kr.) en kirkeklokke af kirkemalm (585 kr.) med indskription forfattet af lærer Jensen, lydende:

Herre atter her nu lyder
over Trandum sogn og by
klokkeklang, der hjertet fryder
som opsender bøn mod sky.

Herre til dit navn og ære
har vi rejst dit hus påny
gid det samle sjæle kære
som til dig alene ty.

A.J.

Støbt år 1891 af Brøcner
Johansen og Nielsen i Skive.

Søndag den 13. december 1891 fandt da den højtidelige indvielse sted. På kirkegården var rejst flag og vimpler og uagtet det mindre heldige vejrlig og føre var der mødt mange folk før tiden, som i tide havde sikret sig plads i kirken. I koret var der fremsat stole til gejstligheden og amtmanden. Kl. 11 kaldte Kirkens nye klokke første gang til gudstjeneste. Fra Anders Pedersens gård i Vestre Kirkegaard, hvor gejstligheden med amtmanden og kirkekomiteen var taget ind kørtes i enkelte vogne til Kirken. I processionen skred biskoppen C. F. Balslev, amtmand Drejer, provst Mølle i Ølby, herredets præster, kirkekomiteen, kirkens bygmester Mads Jensen og mange fra fjern og nær ned til Kirken. Lærer A. Jensen læste bønnen i kordøren, hvorefter salmen "I Jesu navn etc." blev sunget. Af Kirkens bibel oplæste biskoppen Es. 40, 1 - 11, hvorefter han talte. Han mindede om den sjældne højtidelighed, ikke alene at kirken indviedes, men at den solidt og smukt var opført på det sted, hvor den for århundreder siden nedbrudte kirke stod. Derefter indviede han Kirken. Så talte pastor Prætorius over dagens evangelium. Efter endt gudstjeneste besøgte amtmanden og biskoppen med fru Kirken og dens inventarium. Særlig opmærksomhed tiltrak selvfølgelig de gamle lysestager, døbefontsfadet, marmorstenen, englebilledet og vievandskarret som levninger fra den gamle kirke. Festen sluttede med et festmåltid i Sevel Præstegård, hvor pastor Prætorius var vært for biskoppen, amtmanden, provsten, en del præster, lærer A. Jensen, sognets øvrige lærere samt Kirkens bygmester Mads Jensen m. fl.. Kirkesagens utrættelige forkæmper lærer A. Jensen kunne være stolt den dag. Året efter blev han dannebrogsmænd, han tog sin afsked i 1895 og skrev i 1897 en kort beskrivelse af Trandum Sogn, den findes nu i Nationalmuseets arkivalier. Han døde den 7. maj 1910 og hviler nu udenfor den Kirkes mure, som han ofrede så meget på.

Kirkens historie efter 1891 er hurtigt fortalt. Den 31/12-1892 afleverede kirkekomiteen Kirkens papirer plus et kontant beløb på 228,56 kr. til kirkeværgen. Deres mission var nu forbi. Kirkeværgen udtalte i den anledning den varmeste tak for det smukke, solide og ihærdige arbejde de med møje i 10 lange og trange år havde udført for Kirken til velsignelse for os og kommende slægter i Trandum Kirke-distrikt.

Kirkegården var dog endnu knapt færdig, skønt det første lig, Jens Kr. Søndergaards barn, allerede var blevet begravet på den i 1891. I 1892 kørtes stadigvæk sten og flint til det nordre kirkegårdsdige. Men det hele så jo stadigvæk lidt nøgent ud, inden beplantningen voksede til. Jeppe Aakjær foretog en efterårssøndag 1898 en fodtur forbi Kirken og skriver: " Vinden peb i dens glamhuller, og sandet fra de nøgne grave piskede mod dens ruder thi den lå uden mindste læ, kun nogle forkrøblede pil stod langs stendiget og slog efter stormen med de spinkle ris".

Den første kirkesanger var privatlærer N. Kr. Jensen i Sevel, der maj 1893 fulgtes af lærer N. H. Holmgaard. Man brugte Kingos salmebog, men i slutningen af 1893 indførtes Roskilde Konvents salmebog.

I 1895 forelå et forslag fra Ribe Stiftsøvrighed til et regulativ for en bestyrelse for Kirken bestående af sognepræsten som formand og 2 mand valgte af og blandt dem, der havde tilsagt bidrag til Kirkens vedligeholdelse. Sagen blev behandlet ved et talrigt besøgt møde i Mogenstrup Skole 14/3-1895 under sognepræstens ledelse; men forsamlingen fandt sig ikke beføjet til at tiltræde forslaget og bære de dermed forøgede udgifter; dog blev regulativet senere gennemført. Etc. 1896: tiender til Sevel Sogn fra Bjørnkjær etc..

1902 blev Kirkens papirer deponeret i Sevel embedsarkiv.

1905 tiendesagen begynder.

Gaver til Kirken:

-	
1893	20 kr. fra Anders Jepsen.
1910	messeskjorte og alterdug.
1917	Jens Raae skænkede dåbskanden..
December	Krucifikset. (med den motivation, at det var godt under forkyndelsen
1925	at have Kristus på korset for øje, så det sammen med Thorvaldsens Kristus, "kommer til mig" etc. og tavlen " Guds ord er ligesom en ild" kunne gøre indtryk på menigheden.)
1926	Orglet kom, det var fra Grædstrup Kirke mellem Silkeborg og Horsens. Det kostede ca. 2500 kr.. Første gang spillet på det den 14/11 1926
	Katrine Kirkegaard (gift Hald) spillede til 1/7-1934. Summen blev skaffet til veje af et stedligt jagtselskab, imod jagtretten i nogle år på de forskellige ejeres jorder i kirkedistriktet.
1930-31	Kapellanboligen bygget af Kølbæk. Grunden skænket af And. Kirkegaard.. 1800 kr. har beboerne i sognet givet. Det blev bygget af 7 mand i Trandum og Mogenstrup

Kapellaner:Iflg kgl. Resolution af 22/10-1928.

1929 - 1931 Jeppesen

1931 - 1935 Skot Hansen

1935 - Ingemann Christensen

1929	Ny Ritual.
1936	Særkalken
1/5-1937	Kapellanen hørt af Menighedsrådet til tjenestebolig. 1100 kr. til have.
Forår 1938	Ligkapel, tømrer Nørgaard og murer Larsen, 2000 kr.
Efterår	Varmeanlæg på Pastor Christensen og Menighedsrådets initiativ.
1938	Arkitekt Vig-Nielsen fra Viborg. 3.132 kr.
Efterår	Kirkegården udvidet. 800 kr.
1938	
December	Den nye del af kirkegården indviet.
1939	